

kán maradhasson. Amikor felmentették, ő maga perelte be Gabriel Sebinkarahiszárit, akit le is tartóztat-
tak. A vádemeléshez Diodato gyűjtötte össze az anyagot. A kalandor beismerte, a Diodato ellen terhelő
bizonyítékként bemutatott két török nyelvű, a budai pasának küldött levelet, ő hamisította. Az ítéletet
1692. július 10-én hozták meg: Sebinkarahiszárit a jobb keze levágására ítélték, de Budán tanúsított hűsé-
ge és szolgálatai miatt az ítéletet egy év, Győrben letöltendő kényszermunkára változtatták, és örökre ki-
tiltották az örökös tartományok területéről. Amikor megszabadult a fogságból, kellemetlen helyzetbe ke-
rült: ő nem léphetett a Habsburg Birodalom területére, kikeresztelkedett felesége viszont nem juthatott
vissza oszmán földre. Úgy tűnik, hogy minden tiltás ellenére 1709-től ismét a császár alattvalójaként jele-
nik meg, újra szerepel a Haditanács protokollumaiban.

Amikor a császári hadvezetés 1687— 1688-ban a Belgrád elleni ostromot tervezte, Diodato újra a Budá-
nál már bevált sémát akarta követni. Másodszorra ez nem sikerült. Kalust Nurveli fiát azonban megpró-
bálták felhasználni. Azt már nem lehet kideríteni, hogy a fiú ott élt-e, vagy a kémkedés végett küldték-e
oda, de Kalust Nurveli 1688 júliusában kérte a Haditanácsot, hogy Belgrádból hazafelé tartó fiát, akit a
huszárok elfogtak és Szeged felé magukkal hurcoltak, szabadítsák ki. Ezzel egyidejűleg testvérét, War-
dant is kérte, segítsen megkeresni a fiút. Bár a Haditanács azonnal írt a parancsnokoknak, azt a választ
kapták, hogy a fiú már meghalt. Kalust Nurveli testvérét, Wardan Bonaventurát pedig kirabolták, majd
agyonütötték a hadszíntéren. Kalust Nurveli neve soha többé nem merült fel a hírszerzéssel kapcsolatban,
de továbbra is Bécsben maradt, és részt vett a délkeletre irányuló kereskedelemben, fenntartotta addigi re-
lációit a rác, a görög és az örmény kalmárokkal. A család a bécsi örmények egyik vallási központjában, a
Leopoldstadtban található, az Irgalmas rendiek által fenntartott kolostorban, az egyik oldalkápolnában egy
Szent Gergely képével díszített oltárt kapott. Kalust Nurveli 1698. szeptember 19-én megoperálták, tevé-
kenységének jelentőségét és személyének megbecsültségét mutatja, hogy a császár háziorvosa, Benedikt
Norbert von Zeidler végezte az operációt, de nem járt sikerrel. A perzsa doktor 1698. szeptember 25-én
elhunyt, a leopoldstadti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Az örmények szerepe a hírszerzésben Buda bevétele után erőteljesen csökkent, mivel a távoli tájakról
nem tudtak megfelelő híreket szolgáltatni. Ugyanakkor az addig megszerzett érdemeik lehetővé tették,
hogy a bécsi örmény kolónia megmaradhasson, és 1699, a karlócai béke, azaz az oszmán háború lezárását
követően is szerepet játszhasanak a távolsági kereskedelemben, néhányan közülük udvari beszállítókká
is váltak. A konstantinápolyi diplomáciai kapcsolatokban ugyanakkor továbbra is szerepet játszottak, mint
ahogyan az onnan érkező hírek értékelésében, beszerzésében, vagy a már megszerzett információk Bécs-
be juttatásában is.

(Az előadás elhangzott a Fővárosi Örmény Klub 2006. május 18-i programján)

* * *

*„Merjünk nagyok lenni, s valóban nem oly nehéz, de legyünk egyszersmind bölcsek is.”
(gr. Széchenyi István)*

„Az ész téved, az érzés soha.”

(Róbert Schumann)

* * *

Incze Réka (Sepsiszentgyörgy)

Soha többet nem taníthattam

2. rész

- Kik voltak az ön „bűntársai”, akiket önnel együtt elítéltek?

- A tanár kollegák közül: Berecz Lajos (aligazgató), Lőrinc János (osztályfőnök és magyar tanár), Palczer Károly (osztályfőnök és francia tanár), Kovács Dénes (rajztanár), Kovács Gyula (matematika és fizika ta-
nár; azért volt hibás, mert egy közgyűlésen ő nem ítélt el). A diákok közül: Zsák Lászlót, Szócs Lászlót,
Sánta Imrét, János Lászlót és Horzsák Jánost találták bűnösnek.

- Ők mekkora büntetést kaptak?

- Palczer Károly 15 évet, a többi tanárra és diákra 10 éven aluli büntetést szabtak. Voltak olyanok, akik
beárultak bennünket vállalva a besúgói feladatot, ők kevesebb börtönt kaptak. Vállalták, mert nem volt
mindegy, hogy 25 évet vagy csak 5 év börtönt kapnak, mert mi akkor nem tudtuk, hogy le kell-e töltsük
azt a büntetést vagy nem.

- Melyik börtönben töltötte le az ítéletet?

- Szamosújvárra vittek. A börtön mellett volt egy mellék gazdaság, egy bútorgyár. Itt töltöttem 5 év 3 hónapot és 22 napot. A városból sokat nem láttam, csak a börtön falait.

- Honnan tetszik ilyen pontosan tudni?

- Onnan tudom ilyen pontosan, mert amikor 1990-ben kihírdették a kárpótlási törvényt, bizonyos anyagi javakban és előnyökben részesültünk mi egykori bebörtönzöttek, politikai elítéltek. Ezt ennyi időre állapították meg az én részemre.

- Megkínózták az elítélteket?

- Sokféle módszerük volt, a fegyencek „fegyelmzésére” órákon keresztül fél lábon állás. Az éjjeli virrasztás szemben az égővel, az ürülék megetetése, rúgás a test minden tájára, a kimerültségig tartó „tornáztatás”, a beadott ételbe hintett só és utána a víz megvonása, az evőeszköz nélküli evés hason fekve és a szájba vizelés (ha szomszjra panaszkodott a rab) stb. Ezekből mindössze szerencsémre csak egy pofont kaptam. Ennek a története az, hogy én a fényezőben dolgoztam. A kárpitosok, akiknek Spanyolországból jött a tengerifű, amivel megtöltötték a matracokat, abban az időben spanyol nyelvű újságdarabokba csomagolták. Egy román társam a börtönben kacsintott nekem, hogy nála van egy újságdarab, kéredzkedjek ki a WC-re, mert így elolvashattuk. Így megtudtuk a legfrissebb híreket a világ eseményeiből. Ezt meglátta egy őrs emiatt kaptam egy nagy pofont.

- Mit tettek azokkal, akik ellenszegültek a szabályoknak?

- Magánzárkát, vizet és 10-15 dkg étel kaptak, de volt, akiket egy szekrény formájú helyre bezártak, egymásnak háttal állították és ott több napig tartották őket. Nem ülhetek le, sőt még leguggolni sem tudtak. Amikor kiengedték őket, derékig el voltak zsibbadva. Valóssággal kiestek a szekrényből. Egy másik büntetési módszer a verés volt.

- A börtönben szabadott-e látogatót fogadni?

- Igen, de csak a legvégén, mindig dolgoztunk, és a normákat teljesítettük. Csomagot ritkán kaphattunk, ami 5 kg lehetett és megszabták, mi lehet benne. Engem egyszer látogatott meg édesanyám, a beszélgetésünk rövid és tartalmatlan volt. Akkor engem a büntető cellából vittek ki, mert egy szobában voltam egy románnal. Engem megválasztottak szobafőnöknek, azt mondták, csak románul beszélhetünk, de mi ezt megszegtük, a román elárult, így tettek át a büntető cellába, hisz nekem, mint szobafőnöknek, rendet kellett volna tartanak. A büntető cellában egyedül voltam egészen a szabadulásomig. A büntetés abból állt, hogy lenyírták a hajamat, adtak egy kikopott pengét és azzal kellett borotválkozni, nyilván összevágtam az arcom.

-A börtönben töltött évek alatt milyen emberekkel találkozott?

- Volt egy Szöcs nevű mester, akivel elbeszélgettünk és kiderült, hogy ismerjük egymást. Küldött egy csomagot a feleségétől, ami akkor nagy kockázattal járt.

- Hogyan teltek a mindennapok a börtönben?

- A börtönélet nagyon sivár volt, nem is tudnám azt az 5 évet évekre tagolni. Korán reggel 5 kor volt az ébresztő, napközben nem lehetett pihenni. 12, 10 majd 8 órát kellett naponta dolgozunk. Sok tanult emberrel voltunk együtt, akiktől tanultunk, úgy hogy a mosószappanokba bekarcoltuk a szavakat és annak jelentését vagy lópokrócra írtunk szappannal. Ha valaki cigarettát kapott a csomagban, úgy gyújtottuk meg, mert nem szabadott gyufát tartani a cellában, hogy egy cérnára felfűztünk néhány gombot és azokat forgattuk. Ha a cipős doboz széléhez ért, szikrát vetett és a dobozban lévő szövetdarabot meggyújtotta, így lobbant lángra a tűz, amivel meggyújthattuk a cigarettát. 1964-hez közeledve lehetett kivenni a könyvtárból könyveket és szórakozásként a Faliújságba a tartalmát leírtuk. Írhattunk olyan szöveget, amelyből kiderült, hogy megbántuk, amit tettünk. Sakkot is lehetett bent tartani, így sakkversenyeket rendeztünk. 1964 vége fele voltak az úgynevezett bünbánó vasárnapok, ami abból állt, hogy aki meg akarta tagadni a régi elveit és megmutatni, hogy megváltozott, előadta, hogy mit cselekedett és meggyőződését arról, hogy az helytelen volt, és a kommunizmusnak a híve. Erre engem is felkértek, de nem vállaltam, ennek meg is lett a következménye.

- Úgy tudom van egy öccse, akit szintén elítéltek. Miért?

- Igen van egy öcsém, akit 18 évre ítélték, mert meg akart védeni engem és felment a rendőrségre, hogy megkérdezze, mi volt a bűnöm. Ezt nem tekintették jó szemmel, így letartóztatták.

- Hogy történt a szabadulás 5 év után ?

- 1964 áprilisában közkegyelem rendelet jelent meg, ennek az előzménye az volt, hogy Románia abba a helyzetbe került, hogy összerúgta a port a Szovjettel, akkoriban a Szovjetunió Románia főnöke volt. Románia kezdett kicsit orientálódni nyugat fele. Az amerikaiaknak az első feltétele az volt, hogy bármely

kereskedelmi vagy gazdasági szerződés létrejötte előtt el kell engedni az összes politikai elítéltet. Ennek következtében megjelent a közkegyelmi rendelet. A Kegyelem vagy a gratiere, ez nem azt jelenti, hogy eltörölték a büntetéseket, hanem megkegyelmeztek a büntetett előéletű embernek és szabadon engedték. Ezután a börtönben készítették a mankókat, hogy elengedjék először a fizikai sérülteket, aztán rendre mi is kiszabadultunk, így 1964 augusztus 3-án szabadultam ki. A sok munkánkért annyi pénzt adtak, hogy elég volt Szamosújvár és Kolozsvár közötti vasúti jegyre.

- Mi történt a szabadulás után ?

- Letöltöttem 5 év börtönbüntetést, de nem gyakorolhattam a hivatásomat többé, mert aki politikailag megbízhatatlan, ráadásul tanár volt, az többet nem taníthatott. A szabadulástól kezdve 1989-ig figyeltek és nyilván voltam tartva. Még 1989 decemberében is készítettek rólam jelentést, amikor azt állították, hogy örököltem Magyarországról 11 millió forintot és ezt arra akarom felhasználni, hogy egy csapatot hozzak létre, amellyel felszabadítom a román uralom alól Erdélyt.

- Hogyan történt az újrakezdés?

- Kezdetben, mivel nem szabadott többet tanárként dolgozzak, zöldségárusként, majd biológusként dolgoztam. Mivel minden vagyonomtól megfosztottak, a barátaim segítettek nekem, összegyűjtöttek egy kevés pénzt, hogy az életemet újrakezdhessem...

Vége

* * *

Fővárosi Örmény Klub

2006. szeptember 21. 17 óra

Magyarok Háza, Budapest

Műsor:

I. rész Közmeghallgatás Beszámoló
a XII. ker. Örmény Önkormányzat négy évi munkájáról

II. rész „Éjszakai kávéház” - DÉLUTÁN

Koncert és beszélgetés

Mártonffy Miklós zeneszerzővel, az ország-, és világhíró szononékesssel

A klubdélutánt a XII. ker. Örmény Önkormányzat rendezi

* * *

Meghívó

A Fővárosi Örmény Önkormányzat
szeretettel hív mindenkit közös emlékezésre

2006. október 4. (szerda) du. 17 órára

a Főpolgármesteri Hivatal Dísztermébe

(1052 Budapest Városház u. 9-11.1. emelet)

a *Forradalmaink - 1848/49 – 1956* című műsorára

A rendezvényt támogatja

az Országos Örmény Önkormányzat, a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat és

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Mindenkit szeretettel várunk!

Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Marschall Béláné

Csángóknál csángáltunk

2006. augusztus 22-29.

Augusztus 22-én elindult a kis csapat az örmény gyökerek nyomán. A túra tervezői - *dr. Issekutz Sarolta* és *dr. Szarka Gyuri* „bácsi” úgy állították össze az útvonalat, hogy az örménység emlékei mellett magyar hazánkfiairól és lányairól is megemlékezzünk. Utunkhoz Máriapócon a könnyező Mária segítségét kértük.